

Tarım Ürünleri Piyasaları

ZEYTİNYAĞI

SGBTarımsal Ekonomi ve Politika
Geliştirme Enstitüsü

Temmuz 2020

Dünya Zeytinyağı Verileri (bin ton)

	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19 ¹	Değişim ² (%)
Üretim	2.458	3.177	2.562	3.379	3.218	-4,8
Tüketim	2.916	2.980	2.726	3.039	2.909	-4,3
İthalat	921	791	782	943	969	2,8
İhracat	929	789	783	945	972	2,9
İhracat fiyatı (\$/ton) ¹	4.048	4.094	4.648	4.310	3.476	-19,4

Kaynak: IOC, TradeMap, ¹/ Tahmin, ²/ Verisi bulunan son iki sezonun değişimini göstermektedir, ³/GTİP 151910 saf zeytinyağı ve fraksiyonları

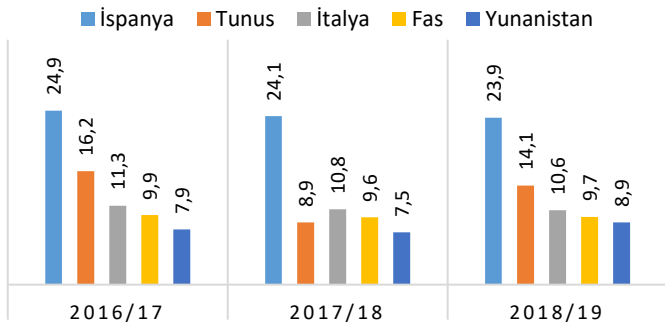
Dünya zeytin üretim alanları yaklaşık 10 milyon hektar düzeyindedir. Zeytin üretim alanlarının büyük çoğunluğu Akdeniz ülkelerindedir. Dünya zeytinyağı üretimi dalgalanmalar göstermekle birlikte artış eğilimindedir. 2018/19 sezonunda 3,2 milyon ton'dur. 2019/20 sezonunda geçen yılki hava koşulları sebebiyle düşüş beklenmektedir. Zeytin üretiminde önemli ülkeler; İspanya, İtalya, Yunanistan, Türkiye ve Tunus'tur. Zeytinyağı üretiminde AB ülkelerinin payı yıllara göre değişmekle birlikte ortalama %70'dir. Son yıllarda Avustralya, Japonya ve Arjantin gibi ülkelerde de zeytin üretimine başlanmıştır. Doğa koşullarındaki olumsuzluklar, ürünün periyodisite özelliği ve hastalıklar; zeytinyağı arzını dalgalandırmaktadır.

Zeytinyağı sektöründe öncü ihracatçı ülkeler; İspanya, İtalya, Tunus, Türkiye'dir Dünya zeytinyağı ihracatı artan talebe bağlı olarak yıllara göre artış eğilimindedir.

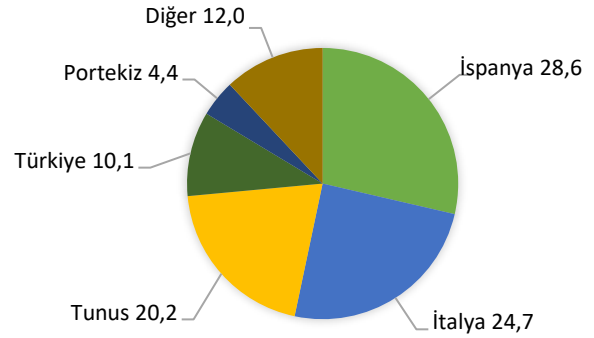
En fazla zeytinyağı ithal eden ülkeler sırasıyla ABD, AB, Brezilya ve Japonya'dır.

Dünya zeytinyağı fiyatları, zeytinyağı üretiminde öncü olan İspanya ve İtalya borsalarında oluşmaktadır. Dünya zeytinyağı üretiminin de ihracatının da yarısından fazlası bu iki ülkeye aittir. 2017/18 ve 2018/19 sezonlarında küresel ekonomik krizin etkisiyle zeytinyağı üretici fiyatları düşük düzeyde kalmıştır. Bu sebeple son iki yıldır AB'de zeytinyağı stokları artmaya başlamıştır.

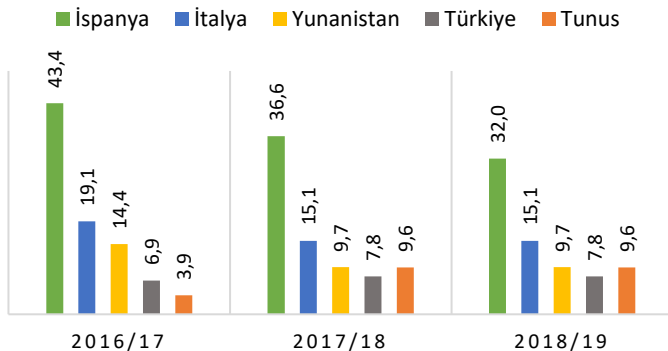
Zeytin üretim alanında önemli ülkeler (%)

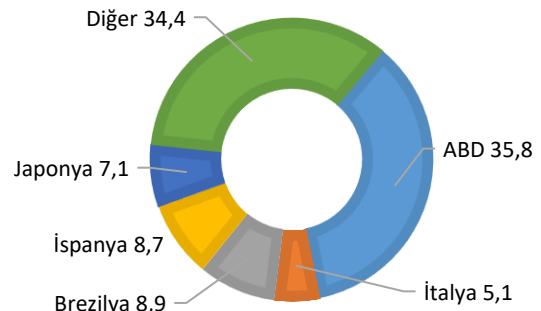
Ülkelere göre zeytinyağı ihracatı (2018/19, %)

Zeytinyağı üretiminde önemli ülkeler (%)

Zeytinyağı ithalatında önemli ülkeler (2018/19, %)

Türkiye zeytin üretimi yıllar itibarıyla artış göstermiştir. Bunun en önemli nedenlerinden birisi, yıllara göre zeytin üretim alanlarındaki artıştır. Son yıllarda yeni zeytin bahçesi

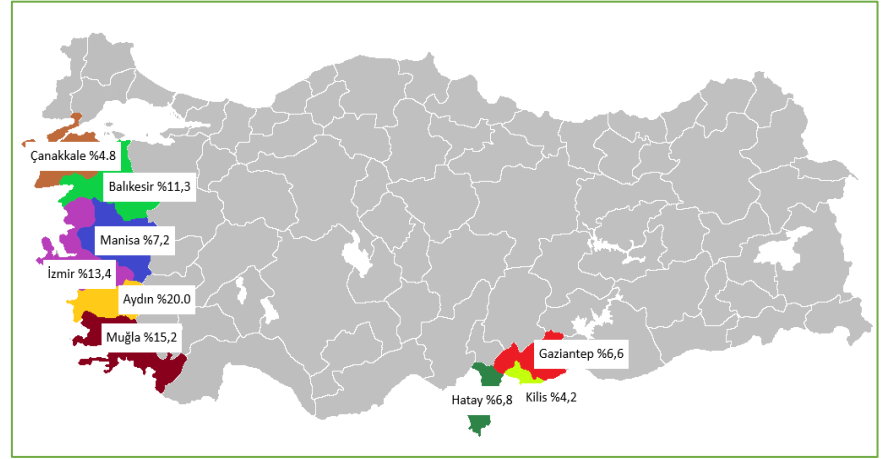
tesisi ve sertifikalı zeytin fidanı destekleriyle zeytin üretim alanları artış göstermiştir. 2019 yılında zeytin üretimi 1 milyon 525 bin tondur.

Türkiye Zeytin ve Zeytinyağı Verileri (ton)

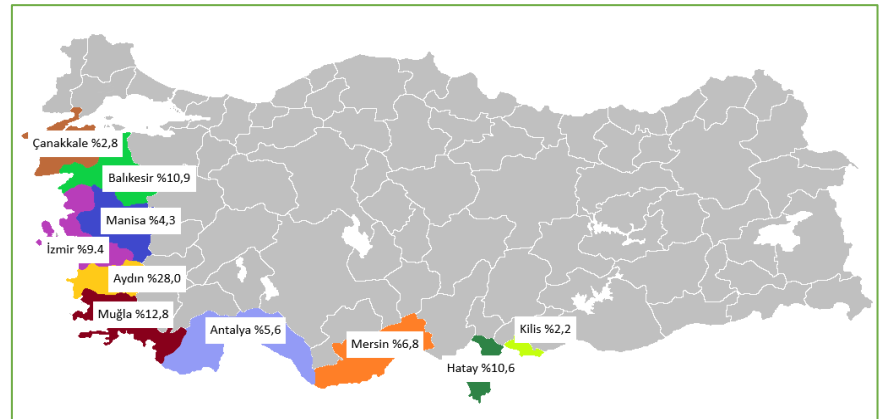
	2015	2016	2017	2018	2019	Değişim ¹ (%)
Toplam Zeytinlik Alanı (bin da)	8.369	8.455	8.461	8.644	8,792	1,7
Toplam Zeytin Ağacı Sayısı (bin adet)	171.992	173.758	174.594	177.844	182.076	2,4
Toplam Zeytin Üretimi	1.700.000	1.730.000	2.100.000	1.500.000	1.525.000	1,7
Sofralık Zeytin Üretimi	400.000	430.000	460.000	426.995	415.000	-3,0
Yağlık Zeytin Üretimi	1.300.000	1.300.000	1.640.000	1.073.472	1.110.000	3,4
Zeytinyağı Üretimi ²	185.000	195.000	287.041	193.613	224.595	16,0
Zeytinyağı İhracatı ³	12.831	17.819	50.217	65.940	43.862	-33,5
Zeytinyağı İthalatı³	2.632	1.307	16	4.844	23.401	383,1

Kaynak: TÜİK, UZZK. ¹ / Son iki yılın değişimini göstermektedir. ² / Geçici veriler (UZZK). ³ / GTİP 150910 alınmıştır.

Zeytin alanları ve üretimi; Zeytin ekili alanlar yıllara göre artış eğilimindedir. 2019 yılında toplam zeytinlik alan 8 milyon 792 dekadır. Yağlık zeytin dikili alanlarda en önemli iller Aydın, Muğla, İzmir'dir. Toplam zeytin üretiminin yaklaşık %75'i yağlık zeytinden oluşmaktadır. 2019 yılında 1 milyon 110 bin ton yağlık zeytin elde edilmiştir. Haritada 2019 yılında yağlık zeytin ekili alanların ve üretimin yoğun olduğu iller görülmektedir. Yağlık zeytinde önemli iller Aydın, İzmir, Muğla, Balıkesir ve Hatay'dır. TÜİK zeytin üretim tahmini 2020 yılında 1 milyon 680 bin tondur.

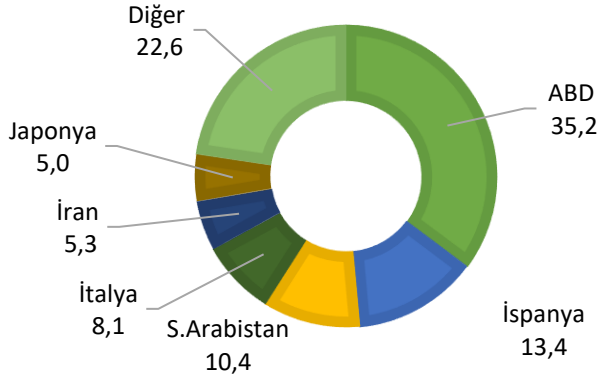
Zeytinyağı üretimi; Türkiye zeytinyağı üretiminde dünyada ilk beş ülke içinde yer almaktadır. 2019 yılında üretilen 1 milyon 110 bin ton yağlık zeytin çeşitli şekillerde işlenerek yaklaşık 225 bin ton zeytinyağı elde edilmiştir. Bir litre zeytinyağı elde etmek için yaklaşık 5 kg yağlık zeytin kullanılmaktadır. Üretilen zeytinyağı türlerine göre Natürel Sızma, Riviera ve Rafine zeytinyağı olarak ayrılmaktadır.

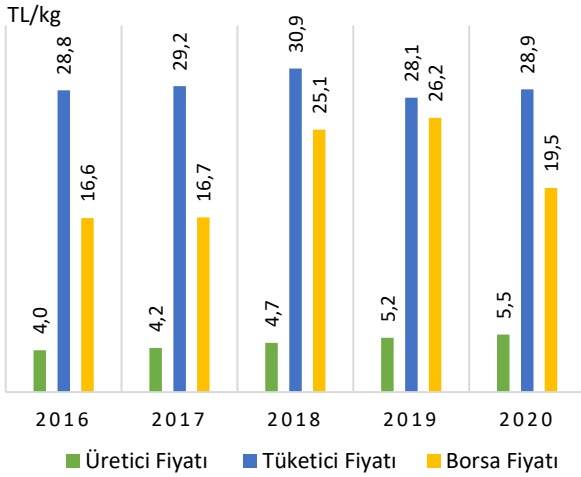
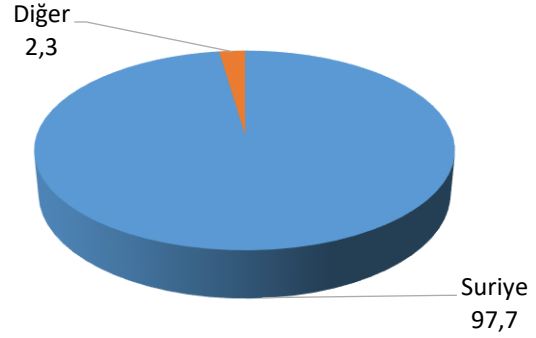
Türkiye, zeytinyağı ihracatında ilk dört ülke arasında olmasına rağmen, zeytinyağı ihracatında öncü ülke olan İspanya'nın yaklaşık beşte biri kadar ihracat gerçekleştirmektedir. İthalat ise dünya ithalatı göz önüne alındığında yok denecek kadar azdır. Zeytinyağı ihracatında İspanya 2019 yılında 3,55 milyar dolar ile bu ürün grubunda ilk sırada yer alırken onu 1,56 milyar dolar ile İtalya, 630,4 milyon dolar ile Portekiz, 509,4 milyon dolar ile Tunus ve 416,7 milyon dolar ile Yunanistan izlemektedir.

Zeytinyağı ihracatında ham zeytinyağı ihracatının payının giderek azalması ve katma değeri yüksek ürünlerin oransal olarak daha çok ihraç etmesi Türkiye'nin rekabet gücünü artıracaktır.

Türkiye zeytinyağı ihracatında önemli ülkeler (2019, %)

Türkiye'nin zeytinyağı ithalatı yaptığı ülkeler (2019, %)

2020 yılı ortalama zeytin üretici fiyatı 5,5 TL/kg'dır. 2020 yılı Haziran ayında yaklaşık 5,8 TL/kg olan zeytin üretici fiyatı, bir önceki aya göre %1,8 artmış ve bir önceki yılın Haziran ayına göre %11,5 artmıştır.

2020 yılında ortalama zeytinyağı tüketici fiyatı 19,5 TL/kg'dır. 2020 yılı Haziran ayında 18,9 TL/kg olan zeytinyağı tüketici fiyatı bir önceki aya göre % 1 artmış ve bir önceki yılın Haziran ayına göre %6,9 artmıştır.

2020 yılında ortalama zeytinyağı borsa fiyatı 19,5 TL/kg'dır. 2020 yılı Haziran ayında 25,88 TL/kg olan zeytinyağı borsa fiyatı bir önceki aya göre % 2,6 azalmış ve bir önceki yılın Haziran ayına göre %8 artmıştır.

2020 yılı ilk 6 aylık dönem ortalamasıdır.

Zeytincilik sektörünün gelişmesi amacıyla oldukça geniş yelpazede uygulanan desteklemeler zaman içinde değişime uğramıştır. Geçmişte uygulanan destekleme araçları içinde; destekleme alımları, girdi sübvansiyonları ve doğrudan gelir desteği bulunmaktadır. Destekleme primleri yıllar içinde destekleme alımlarıyla yer değiştirerek kesintiye uğrasa da günümüzde fark ödemesi adı altında devam etmektedir. Son olarak 2019 yılında dane zeytine ilk defa prim verilmeye başlanmıştır.

2019 yılında üreticilere verilen desteklerden, alan bazında dekara 4 TL mazot ve dekara 15 TL gübre desteği, organik tarım desteği olarak dekar başına 15 ila 40 TL arasında ödeme yapılmaktadır. Zeytinyağı fark ödemesi 80 kilogram/kuruş, tane zeytin fark ödemesi 15 kilogram/kuruş, yurt içi sertifikalı fidan desteği (standart bahçelerde 100 TL/dekar, sertifikalı fidan kullanan bahçelerde 280 TL/dekar) ve geleneksel zeytin bahçelerin rehabilitasyonu desteği (100 TL/dekar) bulunmaktadır. Zeytine verilen destekler toplamı, 2015 ile 2019 yılları arasında 0,73 TL/kg'dan 0,83 TL/kg'a yükselerek yaklaşık %14 artmıştır. Zeytine verilen destekler içinde en fazla paya sahip olan fark ödemeleri, bu yıllarda 0,70 TL/kg'dan 0,80 TL/kg'a yükselerek % 13 artmıştır. Gübre desteği 2015-2019 yılları arasında 0,01 TL/kg'dan 0,02 TL/kg'a yükselerek yaklaşık %100 artmıştır. 2019 yılından itibaren dane zeytine de prim desteğine başlanmıştır. Bunların yanında üreticilere kalite primi desteği verilmesi zeytinyağı sektörünün lehine olabilecektir.

Verilen Destek (TL/kg)

Yıllar	Fark Ödemesi	Toprak Analizi	Gübre	Mazot	Toplam
2015	0,700	0,003	0,011	0,014	0,728
2016	0,700	0,000	0,015	0,011	0,726
2017	0,800	-	0,017	0,010	0,827
2018	0,800	-	0,022	0,013	0,835
2019	0,800	-	0,020	0,010	0,830

Kaynak: TOB, TEPGE Not: Fidan desteği sadece yatırım yılında yapıldığından destek hesaplamasına katılmamıştır.

	2015	2016	2017	2018	2019
Zeytin Fiyatı (TL/kg)	3,40	4,1	4,37	4,7	5,22
Zeytin Fiyatı+Destek (TL/kg)	4,13	4,83	5,22	5,53	6,02
Gübre Fiyatı (TL/kg)(a.sülfat)	0,62	0,53	0,71	0,82	1,02
Mazot Fiyatı (TL/lit)	3,85	3,85	4,69	5,78	6,42
1 kg yağlık zeytin ile alınabilecek girdi miktarı (kg)					
Zeytin/Gübre	5,48	7,74	6,20	5,70	5,12
Zeytin+Destek/Gübre	6,66	9,11	7,75	6,72	5,93
Zeytin/Mazot	0,88	1,06	1,00	0,86	0,81
Zeytin+Destek/Mazot	1,07	1,25	1,13	1,02	0,94

Kaynak: TÜİK, UZZK, TEPGE

Not: Gübre fiyatlarında %22 Amonyun Sülfat esas alınmıştır.

Zeytin Girdi Pariteleri;

2015 yılından itibaren zeytin üretici fiyatlarında destekler hariç %53,5'lik artış olmuştur. Destekler üretici fiyatlarına yansıtıldığında ise %45,8'lik olmuştur. Girdi fiyatlarındaki değişime bakıldığında gübre fiyatlarında %64,5'lik artış, mazot fiyatlarında ise %66,8 artış gözlenmiştir. 2015 yılında bir kg yağlık zeytin ile 5,5 kg gübre alınırken 2019 yılında yaklaşık 5,1 kg gübre alınabilmektedir. Destekler yağlık zeytin fiyatına dahil edildiğinde ise 2015 yılında 6,7 kg gübre alınırken 2019 yılında 5,9 kg gübre alınmaktadır.

2015 yılında bir kg yağlık zeytin ile 0,9 lt mazot alınırken, 2019 yılında 0,8 lt mazot, destekler zeytin fiyatına dahil edildiğinde ise 2015 yılında 1,1 kg mazot alınırken 2019 yılında 0,9 kg mazot alınmaktadır.

GENEL DEĞERLENDİRME

Dünya zeytin alanları ve üretimi yıllara göre artış eğilimindedir. Zeytin üretimi; zeytin ağacının ekolojik isteklerinden dolayı başta Akdeniz olmak üzere belirli bölgelerle sınırlı durumdadır. Dünyada zeytinyağı tüketimi ise hızlı bir şekilde artmaktadır. Üretici ve ihracatçı ülkeler verimi yüksek, kaliteli, düşük maliyetli, katma değeri yüksek ürünler üreterek ve pazarlama etkinliğini yüksek tutarak piyasada öncü ülke olabilirler.

Türkiye'de zeytinyağı sektöründe özellikle son on yılda olumlu gelişmelerin yaşandığı, fakat bu haliyle bile üretimde öncü (İspanya, İtalya) ülkelerle aynı düzeye gelineemediği, sonuçta bu durumun zeytin ve zeytinyağı kalitesini ve ihracatını olumsuz etkilediği anlaşılmaktadır. Türkiye'nin zeytinyağı sektörüyle ilgili yaşamakta olduğu sorunlardan biri, periyodisite nedeniyle zeytinyağı fabrikalarındaki kapasite kullanım oranındaki düşüklüktür ve bu sorun Türkiye'de söz konusu ülkelere göre daha büyük boyutta yaşanmaktadır.

Ayrıca ürün maliyetleri, girdi fiyatlarındaki (özellikle mazot) yükselme nedeniyle olumsuz etkilenmektedir. Öncelikle zeytin yetiştiren ve zeytinyağı işleyen işletmelerin yapısal sorunlarının çözülmesi gerekmektedir. Üretimi, kaliteyi ve verimi arttırmaya teşvik edecek yönde teknik uygulama ve teknolojilerin desteklenmesi, üreticilerin dış piyasalarda rekabetini arttıracak şekilde prim desteklerinin verilmesi önemlidir. Türkiye zeytinyağı ihracatında ilk dört ülke arasında olmasına rağmen, ihracat değeri öncü ülke olan İspanya'nın yaklaşık beşte biri kadar ihracat

gerçekleştirmektedir. Türkiye'de zeytinyağı üretiminin önemli bir kısmı uluslararası ticarete konu olmakta ancak Türkiye'de zeytinyağı ihracatı daha çok katma değeri düşük nitelikteki ham yağ şeklinde yapılmaktadır. İhraç edilen yağın küçük bir oranı dış piyasada ambalajlı olarak satılmaktadır. İhracatı ambalajlı ve Türk yağı olarak tanıtabilmek ve daha çok bu şekilde ihraç edebilmek hedeflenmelidir. Zeytinyağı sektörünün üretimden tüketim aşamasına kadar bütün alanlarda uzun vadeli programlar çerçevesinde desteklenmesi gerektiği düşünülmektedir.

2020 yılında görülen Covid-19 Pandemi sürecinin zeytinyağı sektörüne etkileri bir sonraki üretim sezonunda yansımaktadır. Zeytin üretim miktarı olarak İspanya ve İtalya'da hava koşulları iyi gittiğinden ve son iki yıllık stokların artmasından dolayı tedarikte bir sıkıntı yaşanmayacağı söylenebilir.

Türkiye'de Mayıs ayındaki aşırı sıcakların zeytin verimini etkileyebileceği düşünülse de yurt içi ve yurt dışında tedarikte sıkıntı yaşanmayacağı düşünülmektedir. Mart ile Haziran ayları arasında Pandemi sürecinde kısıtlı lojistik şartlarından dolayı geciken ve biriken ihracatın üretim sezonu sonu olan Ekim ayına kadar telafi edilebileceği düşünülmektedir. Zeytin üreticileri açısından değerlendirme yapıldığında gerek AB'de gerekse Türkiye'de daha yüksek maliyet ve daha düşük fiyat sorunu olabilir. Üretici fiyatları düşük olsa da market satış ya da tüketici fiyatlarının yükselmesi beklenebilir.

TARIMSAL EKONOMİ VE POLİTİKA GELİŞTİRME ENSTİTÜSÜ (TEPGE)

Enstitümüz tarım, gıda, çevre ve kırsal kalkınma konularında ekonomik araştırmalar yaparak ve/veya yaptırarak başta TC Tarım ve Orman Bakanlığı olmak üzere, kamu ve özel sektörde karar alıcı birimleri bilgilendirmeyi, böylece araştırma sonuçlarına dayalı politikalarla/kararlarla ülke tarımının gelişimine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bilgi çağının gereklerini yerine getirebilen, konusunda üzerine düşen görevleri yapmaya yetkin ve güçlü bir kurumsal yapıya ulaşmayı hedeflemektedir.

<https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge>

Bilgi için: Dr. Zerrin ÖZKAN, zerrin.ozkan@tarimorman.gov.tr, +90 312 2875833/132